

szintén föltette a kérdést, amellyel a legtöbb hozzászóló mondandóját kezdte: vajon a hatvanas évek irodalmához képest tapasztalunk-e valódi újdonságot a hetvenes években? Lehet, hogy illúzióromboló leszek, mondta, de szerintem nincsen alapvető újdonság. Ha csupán egy műfajt — a hangjátékot — vizsgálom közelebről, szemléletes példákat találhatok állításom bizonyítására. Milyen témák tűntek föl a hetvenes évek hangjátékaiban? Kispolgáriság, korrupció, a hatalommal való visszaélés, erkölcsi válság. Ezek azonban már a hatvanas években ugyanígy felbukkantak, például Csurka vagy Karinthy műveiben. A groteszk, a dokumentalizmus, a riport ugyancsak jelen volt már a hatvanas évek irodalmában. Nincsenek tehát elütő, feltűnő újdonságok, hiszen a szocialista társadalomban kialakult viszonylagos jólétből fakadó gondokat és a fogyasztói társadalom problémáit feszegető írások esetében is a hatvanas évekre nyúlnak vissza a kezdetek.

A kritika, mondta, ugyanannak a kornak a terméke, mint a szépirodalom. Tehát nem csupán a szépirodalom segítségével kapcsolódik az adott valósághoz, hanem közvetlenül is. A kritikus csak akkor működik jól, ha mindkettőt figyelembe veszi, és az objektív valóságban tükröztetni tudja. Az irodalomban és az irodalomnak a kritika akkor használ, ha bizonyos szuverenitást élvez. Úgy érzi, hogy ez ma még a gyakorlatban elég sok nehézséget okoz.

POZSGAY IMRE :

A magamfajta hozzászóló hátránya, hogy műveket és kritikát szokott olvasni, nem folyamatokat. Most pedig jól tudjuk, hogy ennek a testületnek az is a dolga, hogy a folyamatokban tisztán lásson, és megfelelő következtetésekre jusson. A jelenlegi összejövétel is valamiképpen a hetvenes évek valóságát vizsgálztatja, a hetvenes évekről szól. Először arról, hogy mi volt az oka a felszínre jött vitáknak, milyenféle tapasztalatok, indulatok feszítették az embereket, amikor e vitákban igyekeztek tisztázni a hetvenes évek valóságát. Úgy vélem, hogy a legfontosabb mozgatórugója ezeknek a vitáknak az volt, hogy valamiképpen kiválaszthassuk korunk fő ellentmondásait, mert azt már régebben megtanultuk, hogy a szocializmus nem épül ellentmondások nélkül. A vitákban, melyek már mögöttünk vannak, kivétel nélkül a valóságot feltáró, jobbító szándék keres magyarázatot ezekre az ellentmondásokra. Észrevettük, hogy a hetvenes években valami lezárult, lezárultak azok a nagy társadalmi ütközetek, folyamatok, melyek a társadalom, s benne az írók helyzetét rövid időn belül megváltoztatták, ez azonban a lelkiekben nem ment végbe. A legnagyobb meglepetés az volt, hogy a döntő társadalmi átalakulások után is itt állunk Magyarországon nagy tömegű, még nem igazán integrálódott társadalmi rétegekkel, csoportokkal, és ezek a nem integrálódott, a társadalmi folyamatokba beilleszkedni nem tudó embertömegek felhívták magukra a társadalomtudomány figyelmét. Megemlíthetem igazolásul a lakóhelyüktől távol élő, ingázó munkások tömegét, a munkásszállások lakóit, a mintegy egymillió állampolgárt jelentő külterületi lakosságot, vagy az agglomerációban élő embertömegek szociális és kulturális ellátottságának gondjait és az ebből következő feszültségeket; vagy amire nem számítottak eléggé, a rosszul képzett embertömegek, a pályakezdés nehézségeivel küzdők, az új lakótelepeken lakók új módon, szokatlanul jelentkező gondjait.